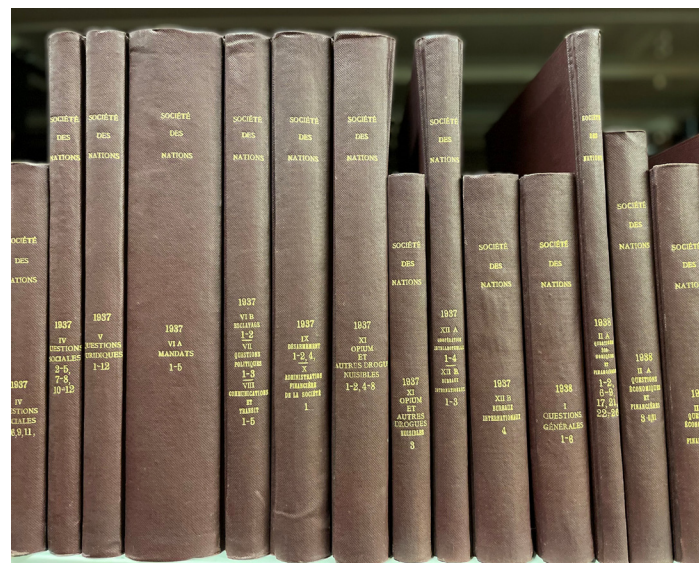

Per una altra banda, no deixa de ser interessant la tasca realitzada, arrel de la proposta d'Aristide Briand (1929), d'estudi d'una eventual Unió Europea.

4. El Fons de la Societat de Nacions III

Una faceta segurament més desconeguda de la tasca de la SDN és la referent als àmbits més tècnics o sectorials: des de la tasca del seu Institut de Cooperació Intel·lectual –amb seu a París i predecessor de l'actual UNESCO–, al de les comunicacions i el trànsit –resultant de la Conferència de Barcelona– creant la base dels actuals sistemes de senyalització del trànsit tant terrestre com marítim. Però també sobre les condicions del treball, en part com a reacció dels desafiaments que havia despertat la revolució Russa, amb la creació de l'Organització Internacional del Treball OIT (1919) avui encara existent. O, en un altre ordre de coses, la “qüestió de l'opi i altres drogues nocives”. O la importantíssima tasca duta a terme en l'àmbit de la “higiene” –en paraules de l'època–, és a dir la salut pública actual, incloent visites d'estudi sobre la situació del paludisme a l'Estat espanyol (1926) o altres epidèmies arreu; i per tant erigint-se com a predecessora de l'actual Organització Mundial de la Salut.

Menció apart mereix l'àmbit de l'economia i l'estadística, el secretariat de la qual es traslladà, durant la Segona Guerra Mundial, de la seu de l'organització a Ginebra a la Universitat de Princeton (Nova Jersey), amb un grup d'experts que acabarien influint decisivament en la definició de l'ordre internacional nascut de la fi de la Segona Guerra Mundial, en particular dels Acords de Bretton Woods (1944), la creació de Nacions Unides (1945) i el GATT (1947). Sense oblidar el fet que Princeton era la universitat de l'acadèmic i president Wilson, el “pare” de la Societat de Nacions.

5. Els catalans i les minories nacionals

Un dels àmbits en els que es va establir una relació més estreta entre Catalunya i la SDN, sobretot en els anys vint, fou el de les minories nacionals.

Els tractats que crearen la SDN preveien un mecanisme de protecció d'aquestes minories en els països resultants de la reorganització de fronteres que es donà a la fi de la Gran Guerra tant a l'Europa central i oriental com a l'Orient Mitjà. Inicialment els tractats no preveien l'aplicació d'aquests mecanismes a l'Europa occidental, però amb el temps aquesta qüestió es posà a debat a iniciativa de països com Alemanya i Hongria, entre d'altres.

Aquest context fou aprofitat per Joan Estelrich qui –finançat per Cambó– feu un important desplegament en el marc dels Congressos Europeus de Nacionalitats que, juntament amb la Unió Internacional d'Associacions per la Societat de Nacions, esdevingueren instruments a través dels quals s'intentà vehicular les aspiracions nacionals catalanes, sobretot en el context de repressió resultant de la dictadura de Primo de Rivera. Altres personatges clau en aquest procés foren el jurista Francesc Maspons i Anglès i Lluís Nicolau d'Olwer, conjuntament amb altres intel·lectuals o polítics catalans com Rafel Campalans, Joan Casanovas o Josep Mª Batista i Roca.

Una menció especial mereix l'apel·lació de Catalunya feta per Manuel Massó i Llorens a la SDN el març de 1924 en el marc de la repressió creixent de la dictadura de Primo de Rivera.

6. Els intel·lectuals catalans i la Societat de Nacions

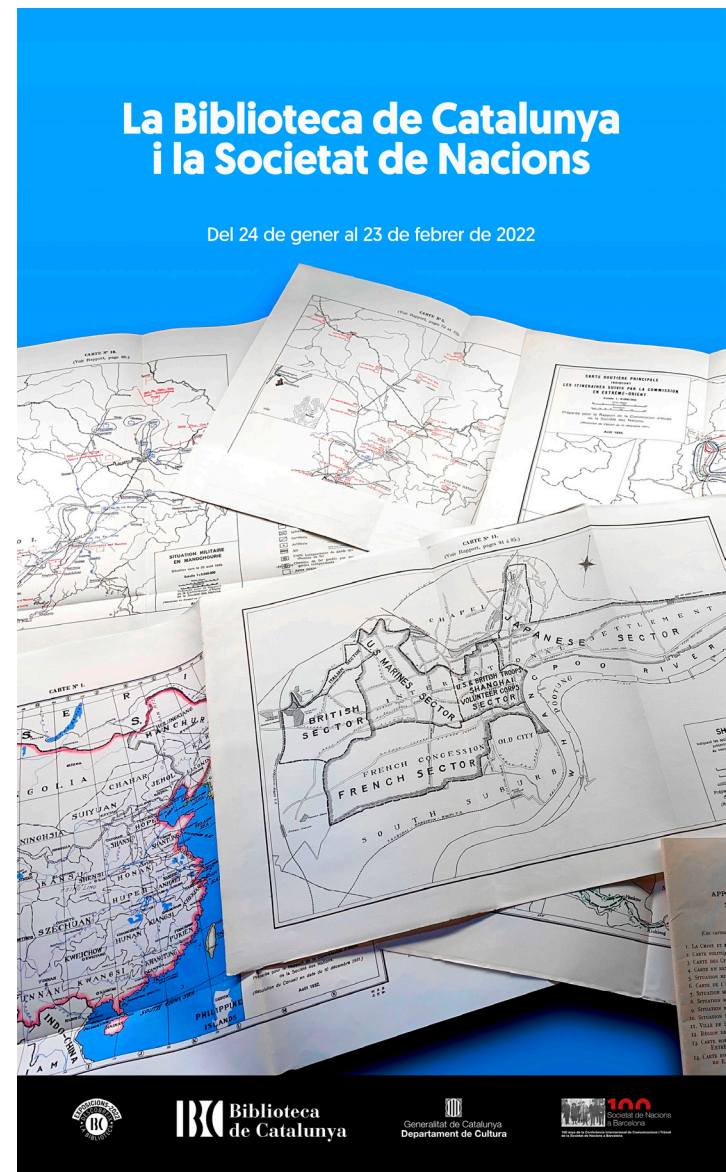
Un altre aspecte interessant és l'impacte que va tenir la Societat de Nacions i la seva tasca en els intel·lectuals catalans, tal i com demostra la presència d'obres de la pròpia institució o temàtiques directament relacionades en els fons de diversos intel·lectuals catalans, com Eugeni d'Ors, Jordi Rubió (el primer director de la Biblioteca), Joan Estelrich, el poeta J.V. Foix, Josep Carner, Gaziel (Agustí Calvet), el professor Lluís Argemí d'Abadal, el psiquiatra Ramón Sarró o l'expresident Jordi Pujol, que la Biblioteca custodia.

100
Societat de Nacions
a Barcelona

100 anys de la Conferència Internacional de Comunicacions i Trànsit de la Societat de Nacions a Barcelona

www.bnc.cat

Biblioteca de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Horari de visita

De dilluns a divendres, de 10 a 19 h. Dissabtes 29/1, 5/2 i 19/2, de 10 a 14 h

Biblioteca de Catalunya

Carrer de l'Hospital 56 - 08001 - Barcelona
Tel. 93 270 23 00 - A/e: bustia@bnc.cat

La Biblioteca de Catalunya i la Societat de Nacions

La Biblioteca de Catalunya custodia un important fons vinculat a la Societat de Nacions (1920-1946), l'organització internacional creada arran del Tractat de Versalles que va posar fi a la Primera Guerra Mundial i fou precursora de l'ONU. L'origen d'aquest fons es troba en la Conferència Internacional de Comunicacions i Trànsit, la primera conferència intergovernamental de la Societat de Nacions, que es va celebrar a Barcelona del 20 de març al 10 d'abril de 1921. Arran d'aquella conferència, i amb la intermediació d'Eugeni Xammar –que aleshores treballava a la Secció d'Informació de la Societat de Nacions–, la Biblioteca va passar a ser dipositària de les publicacions d'aquella institució, de manera que durant més de dues dècades va rebre les seves publicacions, així com dels seus organismes dependents.

Aquest fons, format per milers de documents, és heterogeni donat l'ampli ventall de temàtiques que abordava la primera institució de governança global: des de la pau i la seguretat internacional, passant pel desarmament, la justícia internacional, la salut i les epidèmies, els refugiats, l'economia i l'estadística o la cooperació intel·lectual. Però també sobre l'estatut de la dona –essent la primera organització intergovernamental que treballarà aquesta qüestió–, les minories nacionals, l'esclavatge, el terrorisme o les comunicacions i el trànsit. Es tracta, doncs, d'un conjunt que conforma una radiografia de l'evolució del món d'entreguerres que, encara avui, té un interès per investigadors, acadèmics i estudiosos.

La Biblioteca compta també amb altres fons que l'aproximen des de diversos prismes a la tasca de la Societat de Nacions, també coneguda en el seu moment a Catalunya com la "Lliga de Nacions". Un cas particularment rellevant és el del fons de Joan Estelrich qui, a través d'Expansió Catalana finançada per Cambó, durant anys es mogué intensament en els entorns internacionals de Ginebra i, en especial, dels Congressos de Minories Nacionals a Europa organitzats a redós de la Societat de Nacions. Tasca en la que també hi destacaren personatges com en Francesc Maspons i Anglasesell, entre d'altres.

Igualment cal destacar la recepció de la Societat de Nacions entre els intel·lectuals catalans dels anys vint, en part pels ideals de modernització i civilització del noucentisme que es trobaven reflectits en la visió més idealista d'aquesta institució. Interès al que se suma el creixent internacionalisme d'una part de la societat catalana, atreta per la fi de la Primera Guerra Mundial i les il·lusions que despertà, també des de la perspectiva nacional, l'anomenada "doctrina Wilson". Quelcom que es veu reflectit en la presència de publicacions relacionades amb la Societat de Nacions en diversos fons personals que també custodia la Biblioteca: des del d'Eugeni d'Ors, passant pel de Jordi Rubió –primer director de la Biblioteca–, el d'en Gaziell, Carles Riba o el del poeta J.V. Foix

Manuel Manonelles i Tarragó
Comissari del Centenari de la Conferència Internacional de Comunicacions i Trànsit de la Societat de Nacions a Barcelona

1. La Societat de Nacions i la Conferència de Barcelona

La fi de la Primera Guerra Mundial (1918) i la creació de la Societat de Nacions (1919) van tenir un fort impacte en la societat catalana. Per una banda, la doctrina del president nord-americà W. Wilson sobre el fet nacional generà grans expectatives en importants sectors de la societat catalana, alhora que atragué un interès cap a la seva persona. Interès que també generà la pròpia iniciativa de la Societat de Nacions (SDN), la primera organització de governança global i predecessora de les actuals Nacions Unides.

Per una altra banda, també tingué el seu impacte la celebració a Barcelona el març i abril de 1921 –concretament al Palau de la Generalitat, aleshores seu de la Mancomunitat, i al Saló de Cent– de la Conferència Internacional de Comunicacions i Trànsit de la Societat de Nacions. Fou la primera conferència intergovernamental d'aquesta institució i, entre les diverses atencions que el president Puig i Cadafalch va tenir amb els delegats que hi participaven, hi hagué una visita a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans i la Biblioteca de Catalunya, que aleshores es trobaven també allotjats a la seu del Palau de la Generalitat. Això fou el 10 d'abril de 1921.

2. El Fons de la Societat de Nacions I

Amb posterioritat a la Conferència de la SDN a Barcelona, i a iniciativa del periodista Eugeni Xammar, que aleshores treballava a la Secció d'Informació de la SDN, la Biblioteca de Catalunya passà a ser dipositària de les publicacions d'aquesta institució internacional; de manera que durant vint-i-cinc anys rebé de manera periòdica –i en general gratuïtament– les publicacions d'aquesta institució i dels seus òrgans dependents. Aquest és l'origen del Fons de la Societat de Nacions que custodia la Biblioteca i que, encara avui, és d'interès perquè la seva dimensió i varietat el converteix en una radiografia representativa del món i de la societat d'entreguerres.

Prova d'això és l'abundant documentació relativa a temes tant diversos com el desarmament, l'esclavatge, el terrorisme o l'estatut de la dona, ja que la SDN fou la primera

organització intergovernamental que estudiaria aquesta qüestió de manera substancial. Interessant és també tot el fons relatiu al sistema de mandats de la SDN, clau per entendre l'evolució de les antigues colònies alemanyes a l'Àfrica i el Pacífic o de gran part de l'Orient Proper i Mitjà resultant de la dissolució de l'imperi Otomà.

Lògicament, els vint-i-cinc anys de relació entre la Biblioteca i la SDN van deixar petja en forma bàsicament epistolar, en l'arxiu històric de la pròpia Biblioteca. marcaran les seves primeres obres.

3. El Fons de la Societat de Nacions II

La SDN és sobretot coneguda per la seva dimensió més política i de gestió de conflictes i controvèrsies internacionals, amb un resultat en general positiu durant la dècada dels anys vint del S. XX, i de progressiva degradació en la dels anys trenta.

Però cal tenir en compte que la SDN també va haver de fer front a la qüestió dels refugiats, resultat dels moviments de població causats pel llarg conflicte militar i de la reordenació de les fronteres, a conseqüència dels diversos tractats de pau que segellaren la fi de la guerra. Especialment complexa fou la situació als Balcans i a l'Orient Proper i Mitjà, on la reorganització territorial –no sempre ordenada ni pacífica– resultant de la dissolució dels imperis Austro-Hongarès i Otomà, així com d'una Rússia en plena guerra civil, provocà moviments poblacionals forçats importants.

La qüestió del Sarre i el plebiscit que la resolgué (1935) fou un dels altres temes candents, així com la Ciutat Lliure de Danzig o la sempre delicada qüestió de les minories nacionals. Els recurrents conflictes sino-japonesos o l'incapacitat de la SDN de resoldre altres conflictes com el d'Abissínia o la mateixa Guerra Civil espanyola marcarien en negatiu el futur de la institució.